

Никола Ивковић, асистент
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу

УДК: 347.97/.99(497.11)

DOI: 10.46793/UVP21.799I

ПРАВНИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ И ПРАВОСУДНИ СИСТЕМ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ*

Резиме

Кроз истраживање се анализира систем образовања и услови квалификација кадрова у оквиру правосудног система. Како је нормативни оквир постављен тако да усмерава нивое и методе образовања кадрова ове области, тако се и анализом појединих позитивно правних решења и њиховој остварљивости у практичној примени извлаче закључци о квалитету и потребама евентуалних промена. Посебан Закон о правосудном испиту кључни је сегмент сагледавања система образовања. Упоредном анализом системских решења и стратегија на нивоу Европске уније изводе се закључци о правцима могућих усмерења на микро нивоу и очекиваних решења у нашој држави. Закључна разматрања сублимирају целину истраживања теме и постављају основ за даље разматрање истраженог.

Кључне речи: правни систем, образовање, правосудни испит, правосуђе, правна држава.

1. Уводне црте, корелација образовања и правне државе

Савремени тренутак поставио је знање и образовање на пиједестал развоја једне друштвене заједнице. Још специфичније, образовање кадрова у оквиру правосудног система од круцијалног је значаја за функционисање једног друштва. Нормирање правилности, санкционисање неправилности, уставност и законитост, најшире речено функционисање правне државе и институција у великој мери зависи од стручне оспособљености субјеката који делају у оквиру правосудног система. Предуслов развоја демократског друштва и функционисања институција у великој мери

---

* Рад је написан у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2021. годину који се финансира из средстава Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

зависи и од степена образованости једне нације. Поглед на еволуцију развоја човечанства указује пред нама врло јасну слику корелације између образовања и демократије.¹ Овај значај још је виши ако се ниво посматрања конкретизује на образовање кадрова у оквиру правосуђа. Правна држава, на данашњем ступњу развоја човечанства од кључног је за функционисање и развој једне модерне уставне државе.²

Схватајући значај горе поменуте последичне везе, циљ истраживања исказује се жељом за представљањем система услуга у оквиру образовања правника, мана и врлина тог система у нас, као и предлога евентуалних решења.³ Приликом таргетирања евентуалних мана, истраживањем је обухваћен пут правника ка стицању услова за полагање правосудног испита и сама организација правосудног испита. Оно што је интересантно да наш законодавац предвиђа само могућност полагања правосудног испита уколико су завршене четворогодишње академске студије, или њима еквивалент у виду старог програма, али не и другачији начин организације.⁴ Како би се тај циљ испунио потребно је, поред услуга које за циљ имају испуњавање формалних и материјалних услова за стицање звања дипломирани правник, сагледати и шири аспект. Овај шири аспект огледа се у сагледавању услова који се постављају за вршење одређених правосудних улога. Кроз ове услове поставља се и потребан степен оспособљености, али и пружају услуге које за циљ имају припрему кандидата и услуге испитивања подобности кандидата за стицање одређених квалификација. Дакле, постављени услови и критеријуми откривају нам који су то нивои знања неопходни за одређене правосудне улоге, а тиме и демистификују пут овог истраживачког подухвата.

У том смислу потребно је посматрање два колосека који се међусобно у природном путу правника настављају. Први колосек посматрања је основни ниво образовања правника у Републици Србији. На којим основама он почива, како је усмерен и устројен. Након сагледавања почетних тачака образовања, други колосек истраживања иде у правцу анализе нормираности најважнијег (али не и јединог) квалификационог

---

¹ Више видети: Сен, А, *Развој као слобода*, Београд 2002.

² Више видети: Ивковић, Н., *Систем заједнице у савременој уставној држави*, Гласник права, година XXI, бр. 2/2020, стр. 65-80.

³ Симплификујући за потребе истраживачког подухвата под изразом „правник“ овде подразумевамо свршеног дипломаца основних академских студија или еквивалентног нивоа којим се стиче звање дипломирани правник.

⁴ Одређењем студија као четворогодишњих законодавац је одредио да евентуално организовања студија системом 3+2 не даје основ за полагање правосудног испита што је питање које отвара спорне сегменте потребе за конкретизацијама и усмерењима услед динамике друштвених и правних односа – више видети: Ђорђевић, С., *Реформа правних студија и услуга високог образовања*, Зборник радова: XXI век - век услуга и Услужног права, књ. 9, Крагујевац, 2018, стр. 305-304.

испита за дипломиране правнике – правосудног испита. Вишеметодна анализа позитивно правних решења омогући ће нам да кроз преглед поставки која је законодавац предвидео и њихове реперкусије у више од дводеценијској примени сагледамо на прави начин. Након ових одређења, фокус ће бити на корективно усмереном критичком осврту ова два нивоа. Шта су врлине и мане врлине основног образовања правника у нас, а шта предности и недостаци правосудног испита. Сазнавањем упоредног правних решења и актуелног момента у овим областима на компаративном нивоу допринеће широј слици истраживачког подухвата. Поред јасне слике ово ће допринети и лакшем формулисању предлога ка корекцијама и новим доприносима доктринарних анализа ка позитивно правним изменама код нас.

2. Проблематика основног образовања правника

Лоша, непродуктивна и неуспешна реформа судства из 2009. године најбољи је показатељ да *ad hoc* системска решења у праву нису делотворна. Пут ка променама у области правосудног система мора бити попљочан озбиљним и темељним размишљањима. За постизање закључака и формулисање решења неопходна је стручна расправа, веза доктринарних и емпиријских истраживања, те проверљива и, што је могуће више, егзактно усмерена активност. Како би ово било оствариво, неопходно је прво извршити анализу постојећег стања у области образовања и критеријума за стицање звања правника, а онда и одредити евентуална решења. Још је школа економске анализе права промовисала потребу егзактнијих метода у праву. Амерички судија Р. Познер залагао се да у праву, посебно у оквиру вршења правосудних улога буду примењени мерљиви механизми који би довели до бољих резултата и функционисања система. Ови резултати требало би да покажу да и у друштвеним делатностима своју примену могу наћи методи примењени егзактним наукама. На тај начин промовишу се рационалности и ефикасности у праву.⁵ Ширим посматрањем ова анализа би се могла приметити и на делатност пружања услуга у оквиру образовања које би требало да да кадрове за правосуђе.

Подаци о броју дипломираних правника, након тога броју свршених студената који су положили правосудни испит, њихова компарација са бројем места у оквиру правосудних органа и потреби вршења других делатности у правосуђу, требало би да буде идеја водила у усмеравању образовања правника. Међутим, овај начин анализе још увек није нашао примену код нас. Број места за профилисање правних кадрова одређује

---

⁵ Minda, G., *The Lawyer - Economist at Chicago: Richard A. Posner and the Economic Analysis of Law*, Ohio State Law Journal, Vol. 39:439, 1978, p. 439-475.

надлежно министарство, а проверу над квалитетом образовних програма одређује Национално акредитационо тело (НАТ). Систем акредитације високошколских установа и студијских програма у Србији још увек није усаглашен са реалним потребама тржишта рада, што оставља далекосежно негативне ефекте у погледу ирационалног увећања броја незапослених високообразованих кадрова. Национално акредитационо тело се руководи испуњеношћу прописаних акредитационих стандарда, без обзира на број истих студијских програма у различитим високошколским установама. Тим поводом, оправдано је упутити примедбу на рачун недовољне усаглашености тржишта високог образовања са тржиштем рада.

Прегледом само статистичких података не може се стећи прави утисак о реалном броју запослених који врше правосудне улоге. Многи дипломирани правници са положеним правосудним испитом пут ка запослењу налазе уписом у адвокатску комору и стицањем статуса адвоката. Велики број адвоката, без јасно одређених квота и стратегија, води пак ка деградацији професије, недовољном поштовању етике и кодекса који су усагласили адвокати, а неретко и кршењу Закона о адвокатури.⁶

3. Нормираност и проблеми у организацији правосудног испита

У систему Републике Србије правосудни испит постављен је као граничник провере стручне оспособљености кандидата и један од основних услова за избор кључних улога у оквиру правосудног система. Почетни опис већ указује на значај који има овај испит, не само за кандидате него и за цео систем државе. Циљ закона и самог испита, јесте провера стручне оспособљености за обављање функција и послова за које је законом или другим прописом као услов предвиђан тај ниво знања и провере.⁷ Као што је горе напоменуто, готово све кључне функције и улоге у оквиру најшире посматрано правосудне професије, од судија, тужилаца, адвоката, јавних бележника итд., предвиђају као основни услов управо правосудни испит. Управо из тог разлога, значаја, напора и обима материје за полагање, овај део позитивно правне нормативе и услуге које се пружају тим поводом морају имати заслужену пажњу.

Закон о правосудном испиту донет је 1997. године, а важећи је од 1. јануара 1998. Дистанца од преко две деценије од ступања на снагу, те исто толико примене, даје нам адекватну временску компоненту да правилно сагледамо дејство закона. Уједно ово је довољан период како би се

---

⁶ Више видети: Ивковић, Н., *Етика пружања адвокатских услуга*, Зборник радова: XXI век - век услуга и услужног права, књ. 11, Крагујевац 2020, стр. 475-486.

⁷ Службени гласник РС, бр. 16/97.

разматрала питања тренутне применљивости и актуелности тада формулисаних законских решења. У периоду од доношења закона Република Србија је добила нови устав, услови образовања су много промењени, кренула је примена Болоњске декларације, правни систем ревидиран је вишеструко, а много су се изменила и конкретија позитивно-правна решења.

Кандидати за полагање правосудног испита централна су тема законодавног оквира. Услови за стицање права на полагање и пријава испита постављени су стриктно. Већ почетним одредбама успостављени су критеријуми за валидну пријаву испита и подобност кандидата. А право на полагање правосудног испита има само онај кандидат који је дипломирао на правном факултету, након тога стекао искуство од две године на пословима у адвокатури, јавном тужилаштву, суду, тј. три године на пословима у прекршајном органу или другом државном органу, аутономном и локалном такође, или пак четири године искуства на пословима правне струке у предузећу, уставни или другој организацији.⁸ Једно од најозбиљнијих питања које остаје недоречено, фактички и нормативно, је питање заштите кандидата. Озбиљан напор и значај који за кандидате представља правосудни испит поставља пред носиоце нормативне улоге, обавезу да обезбеде што је могуће већи степен заштите кандидата. Заштита кандидата требало би да буде формулисана двојачко. Поред заштите права приликом полагања самог испита и могућности да оспори одређену одлуку испитног одбора или заштити своја друга права, требало би имати у виду и заштиту и достојанства кандидата кроз сам процес полагања.

Као један од инструмената заштите кандидата приликом полагања правосудног испита, законодавац је нижим актом предвидео подношење приговора на одлуку комисије.⁹ Правилником се конкретизују одређена питања матичног закона, па тиме и кроз посебну целину предвиђа могућност за заштиту кандидата. Приговор се подноси председнику испитног одбора, одмах по сазнању резултата који се оспорава или најкасније 24 часа од сазнања. Прво питање које се поставља јесте питање објективности оваквог одређења. Председник одбора је и сам испитивач једног од седам предмета који се полажу, а који су одређени матичним законом. Објективност и независност у одлучивању, која би требало да одликује цео систем правосуђа, ове као да је потпуно занемарена. Пропуст у погледу одсуства двостепености у одлучивању присутан је, како у Закону, тако и у Правилнику. Конкретан пример да ово питање није до краја решено на прави начин јесте једно решење које је изнедрила пракса Управног суда Републике Србије. Анализирајући конкретно решење

---

⁸ Исто.

⁹ Службени гласник РС, бр. 14/98 и 88/2008 - Правилник.

Управног суда, а на питање заштите кандидата поводом одбијеног приговора председника комисије, ово питање само постаје још сложеније. Одлучујући по тужби кандидата, Управни суд је заузео став да решење Министарства правде Републике Србије од 4.12.2012. године не представља акт који ужива управно-судску заштиту.¹⁰ Питање ненадлежности Управног суда представља озбиљно питање проверљивости решења Министарства правде Републике Србије по питањима у оквиру заштите кандидата. Уставно право свакога је на двостепени поступак, тј. жалбу или друго правно средство против одлуке којом се одлучује о његовом праву, обавези или на законом заснованом интересу¹¹ поставља се питање правилности ове одлуке са једне и потребе ревидирања Правилника и закона са друге стране. Ако у почетном настојању да се квалификују за вршење правосудних функција кандидати наилазе на процес који није довољно одређен и устројен по закону и фактичким питањима која се јављају у реалности, које резултате могу да пруже у вршењу своје улоге?

Поред овог конкретног правног питања, јављају се и друга која су у тесној вези са питањима непотпуне нормираности. Цео ток припрема и испитног процеса осликава једна неизвесност која у многеме утиче на утисак да је достојност кандидата у другом плану. Кандидати немају јасно одређену литературу ни испитна питања која би требало да спреме за полагање испита. Законом је остављен основ да министар одреди програм којим се одређује обим и начин полагања испита, а области полагања одређене су такође посебним чланом закона.¹² Преглед програма одаје утисак једног галиматијаса који збуњује кандидате.¹³ Последица масовног броја наведених законодавних прописа које би кандидат требало да познаје је велика аутономија коју имају испитни одбори у одређењу праваца којима ће се одвијати испитивање кандидата. Оно што додатно отежава ситуацију, јесте чињеница да кандидат испитни одбор пред којим полаже сазнаје тек десетак дана пред само полагања. У пракси то производи чињеницу да кандидати путем лекарских уверења одлажу полагање правосудног испита за наредни испитни рок како би се припремили и прилагодили за начин испитивања и литературу коју испитивачи одређеног испитног одбора захтевају. На тај начин долази у ситуацију, да они који би требало да одлучују о судбинама људи, да штите уставног и законитост наше републике већ на првом кораку бивају усмерени да се сналазе и фалсификују лекарске потврде како би се уопште квалификовали за полагање правосудног испита.

---

¹⁰ Решење Управног суда 14У, 445/2013 од 1.4.2013. године.

¹¹ Чл. 36, ст.2 Устава Републике Србије (Сл. гласник РС, бр. 98/2006).

¹² Чл. 3 и чл. 4, Закона о правосудном испиту (Сл. гласник РС, бр. 16/97).

¹³ Службени гласник РС бр 51/97.

Поставља се питање зашто је то тако? Општа апатија и отпор променама у домену полагања правосудног испита последица је привилегија која мала група има од овог начина неизвесности и неуређености, а на штету кандидата и у крајњем целог система правосуђа у будућности. Испитни одбори су ти који се у сваком року срећу са кандидатима и познају и норму и факат испита. Апанаже које примају, утицај који добијају и привилегија да буду ти који ће одредити судбине будућих носилаца правосудних функција као да је замаглила осећаје колегијалности, општег добра и уређености система. Од доношења закона ретке су биле петиције ка изменама одређених решења, али су и оне које су се појављивале биле скрајнуте и никада размотрене. Преморени кандидати након полагања правосудног испита суочавају се са новим изазовима егзистенције, па и сваки ентузијазам ка променама бива угушен новим напорима које доноси животна збиља.

Делотворно решење можда би био покушај да се у оквирима већ постојећих институција одреде механизми који би предвидели одређена решења, заштитили кандидата, одредили достојанствено испитивање, унели институт правне сигурности и уређености у ову област. Правосудна академија Републике Србије основана је са циљем доприноса професионалном, независном, непристрасном, и ефикасном обављању судијске и тужилачке функције.¹⁴ Такође при Адвокатској комори Србије формирана је и Адвокатска академија која би требало да прати образовање и стручну оспособљеност адвоката.¹⁵ Утисак је да би по својој законом одређеној функцији ова два тела уз сарадњу са другим релевантним удружењима (јавних бележника, јавних извршитеља...), требало да покрену анализу и промене у овој области. За почетак би требало размотрити питања заштите кандидата и правне сигурности која се нарушава на питањима одређености литературе, испитних одбора и других недефинисаности које се срећу у пракси. Након тога, обуке и услуге које се пружају кандидатима требало би да постану обавеза ових тела, па да се у сарадњи са правном доктрином и поставе услови у виду додатне оспособљености кандидата који би били обавезни да испуне одређени фонд часова након стицања услова за полагање правосудног испита. Пре ових или након ових поставља се још низ питања која би могла да олакшају и учини делотворнијим читав овај процес, а једно од њих је и питање дислоцираности центара за полагање испита који би кандидатима бар географски и економски овај испит учинио мање стресним.

---

¹⁴ Службени гласник РС бр. 104/2009, 32/2014. – одлука УС и 106/2015.

¹⁵ Чл. 86. Закон о адвокатури (Сл. гласник РС, бр. 31/2011 и 24/2012 – одлука УС.

4. Компаративна анализа

4.1. Европска унија – пример Финска

Националне државе на различите начине регулишу питање пружања услуга у образовању правника. Услови који се постављају за вршење одређене функције имају за циљ да поставе критеријуме за вршење одређених правосудних улога. На исти начин који смо мало пре навели у оквирима система Републике Србије, на међународном нивоу се постављају правила и критеријуми која би требало да усмере образовање и даље делање правника. Државе чланице Европске уније у складу са актима који регулишу питања чланства, међудржавне сарадње и што јединственијих и једноставнијих правила на нивоу ове заједнице земаља усмеравају се ка што већој хармонизацији прописа, па је тако и овој области. У том циљу, усклађујући се са правилима ове заједнице земаља, Веће адвокатских асоцијација и правних друштва Европе (ССВЕ), усвојило повељу о основним начелима европске правне професије.¹⁶ Ово веће има за циљ заступање правника на ширем простору Европске уније и броји преко 700 000 правника, који су чланови директно или преко својим адвокатских или правничких комора. Представничко тело и заступање које врши на простору Европе има за циљ заштиту правника, промовисање професије, професионалне етике и кодекса понашања. У том циљу ово веће усвојило је два документа, горе наведену Повељу о основним начелима европске правне професије и Правила понашања за европске правнике.

Што се тиче Повеље о основним начелима европске правне професије, она најопштијим нормама, као што и само име указују кроз десет начела одређује основ правничке делатности и упутства широком кругу припадника професије. У начелу под ознаком г), седмом по реду, дефинише се образовање правника. Интересантна формулација упућује нас на хипотезу нашег истраживања и динамику простора правничког знања у 21. веку. Пред правницима се прво поставља обавеза испуњености образованих критеријума, што се подразумева али се начелно констатује. Оно што је интересантно одређено повељом јесте додатно образовање. У складу са динамиком савременог тренутка, убрзањем света и све већом глобализацијом као и променама друштвених токова, одржавање актуелности професионалног знања правника императив је постављен повељом. Пост-квалификациона обука (континуирано професионално

---

¹⁶https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/DEONTOLOGY/D_EON_CoC/SR_DEON_CoC.pdf приступљено 20.03.2021.

усавршавање), добило је на значају као одговор на динамику измена закона и праксе у технолошком и економском окружењу.¹⁷

Анализирајући ову формулацију, поставља се питање како би требало усмерити услуге образовања правника у односу на овако постављена начела. Брзина промена свакако представља изазов за институције које се баве пружањем услуга у образовању правника. У том смислу још 2012. године Европска комисија представила је документ стратешког карактера који би требало да усмери образовање на нивоу заједнице земаља у другој деценији 21. века. Документ са званичним називом *Rethinking Education: Investing in skills for better socio-economic outcomes*¹⁸ садржао је реално сагледавање проблематике образовања на нивоу ЕУ. Иако је делатност пружања услуга образовања претежна надлежност националних држава, чланица заједнице, корисна анализа Европске комисије послала је једну реалполитичку поруку. Делатност образовања мора да прати динамику друштвених односа и да флексибилнијим приступом делује на процес праћења тржишта рада, реалних сегмената привреде и образовања. У том смислу констатовано је да само факултетског образовање није довољно, па чак ни ниво мастер студија већ да је неопходно поседовање и посебних вештина. Овај део стратегије Европске комисије у духу је горе поменути повеље у делу едукације правника.

Актуелни тренутак поставио је додатне изазове на пољу образовања, како на глобалном простору тако и на простору националних држава. Пандемија *COVID 19* у многоме је променила динамику света око нас. Године које следе и неизвесност непредвидивости развијања ситуације са завршетком пандемије, поставиће нове изазове и на пољу образовања. Док су наведене стратегије и планови промовисали већу мобилност и сарадњу, *COVID 19* довео је до јачања расположења на пољу националних држава и ојачавању суверенистичких идеја. Затварање граница и недовољна сагласност око приступа у решавању кризе, а након тога и у процесу набавке и дистрибуције вакцина, као да су побили све бенефите које су годинама градиле стратегије на нивоу заједнице, а ово се одразило и образовање. Важно је напоменути да је програм *ERASMUS+* Европске Уније један од најуспешнијих програма ове заједнице земаља. Уважавајући потребу за додатним компетенцијама и усавршавањем студената, овај програм пуно је допринео да се развију способности будућих дипломаца током 35 година функционисања. Управо из тог разлога Европска комисија је донела одлуку да план за 2021-2027. у оквиру *ERASMUS+* буде још амбициозније устројен. Ово је и са становишта Републике Србије добар податак и показатељ. Наши студенти

---

¹⁷ Исто, стр. 11

¹⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A52012DC0669> приступљено 10.04.2021.

имају могућност приступа програму, па је ово добра прилика да стекну нова знања и способности.

Сводећи ове податке на ниво образовања правника, изводимо следећи закључак и препоруку. Неопходно је у годинама које долазе усмерити студенте правних студија у Републици Србији ка коришћењу могућности на наднационалном нивоу. Едукација студената и обавештење о доступности овог програма може много користити развоју свеукупног нивоа знања будућих правника. Поред испуњавања формалних услова, будући правници морају да поседују и особине које их оспособљавају у смислу социјалне интелигенције и вештине сагледавања ширих друштвених процеса. Зато је посебна пажња образовних институција потребна у програмима овог типа и мотивисаношћу студената ка овој врсти мобилности.

Обзиром да услуга образовања правника не зависи само од институција која пружају услугу, већ и од кандидата који се квалификују за стицање тог звања потребно је анализирати упоредно правно и решења која предвиђају ниво услова другачији него што је у Републици Србији. Указали смо већ на недовољно сагледавање броја доступних места за будуће студенте права и неусклађеност са тржиштем рада. Велики број доступних места, те мали све мањи број заинтересованих кандидата за студије права доприноси и томе да је и квалитет будућих студената мањи. Ово је још један од проблема који може имати далекосежне последице на степен развоја правне државе.

У упоредној пракси наилазимо на другачија решења. Финска која има нешто мањи број становника него Република Србија (5,538,350) предвидела је строже услове за упис на правне факултете. Тако у граду Турк, на 100 слободних места конкурише преко 1000 средњошколаца.¹⁹ Велики број кандидата за упис, доприноси и строжим условима како би се стекло право на студије права. Кандидати полажу пријемни испит, који у комбинацији са резултатима матурски испита одређује ранг листу. Свршени студенти носе титулу *магистра права* што је додатна потврда репутације и значаја коју би професија правника требало да има у једног друштву. На степен и квалитет правничке професије па и на само пружање услуга у оквиру образовања будућих правника ова решења итекако имају утицај. Како се већ самим квалификовањем стиче одређена категоризација будућих правника, тако је и сам став друштва према ово професији сигурно већи. За разлику од овог система у Републици Србији се због недостатка стратешког приступа у овој области стиче потпуно другачији утисак. Готово да свако ко пожели може да упише студије права, а доступност широког спектра факултета и државних и приватних који се могу бавити пружањем услуга правничког образовања додатно се

---

¹⁹ Ницовић, Ђ., *Увод у право Финске*, Београд, 2005, стр. 305.

олакшава и стицање звања дипломирани правни. Овај приступ требало би променити.

4.2. Англосаксонски модел

Значај професије правника у англосаксонском правном систему је несумњиво велики. Специфично устројен овај систем негује традиционалне моделе који су прилагођени модерном времену, посебну пажњу поклањајући правној пракси која је водила ка уједначености правних решења. Да би се у оквиру англосаксонског система стекло право на бављење правом потребно је шире знање из друштвеног кора наука. Познавање друштвених процеса, социјалних токова и промена предуслов је за разумевање суштине правног система. Овај метод квалификације за правна изучавања није специфичан само за англосаксонски простор. Увиђајући предности овог модела горе анализирани Фински систем, применио је ово у оквир свог модела. Студенти на првој години студија прво крећу са упознавањем увода у социологију права и других шире постављених друштвених наука.²⁰ Значај упознавања основне науке о друштву и потребе ширег круга знања из других друштвених наука још конкретније је постављен у Америци, где се право уписа на студије права стиче тек након завршеног колеџа.²¹ По правилу упис на правне факултете могућ је након завршених студија, тј. колеџа неког од друштвених смерова као што су социологија, филозофија, економија. На тај начин студије права у Америци из нашег угла гледања имају фактички карактер постдипломских студија.

Као и у Финској, само још одређеније и комплексније, акценат се ставља на претходна шира друштвена знања која би требало конкретизовати студијама права. На овај начин доприноси се потребној ширини будућих правника који би требало да буду спремни за судар са реалношћу и галиматијас информација и прописа који ће их сачекати након завршеног факултета. У Републици Србији пак, акценат је на позитивно-правним предметима. Шири друштвени предмети и теоријски предмети немају довољни значај. На тај начин услуга образовања своди се углавном на изучавање позитивно-правних категорија. Тако је и формулисан и правосудни испит.

Ако наставимо са упоредно правном анализом интересантна решења могу се наћи у Енглеској, која је такође устројена по англосаксонском моделу. Негујући своју традицију Енглеска је значај правне државе поставила као кључ настојања да развија успешну државу. Тако код правника разликујемо три степена делатника: судије (*the Bench*), баристере (*barristers*) и

---

²⁰ Исто.

²¹ Врањанац, Д., *Увод у правни систем Сједињених Америчких Држава*, Београд, 2008, стр. 27.

солиситоре (*solicitoris*)²² који су на неки начин и одраз историјског развоја и чувања културе ове државе. Ова три реда правника постављена су степенасто и то тако да се искуством и знањем стиче право за наредни стадијум. Тако *солиситори* имају улогу у припремању предмета за *баристере*. Баристери се баве заступањем странака пред вишим судовима, а пракса је да искусни баристери постају судије *the Bench*. Да би се постало баристером потребно је полагање посебног квалификационог испита. Док је у Америци универзитет центар правничког образовања у Енглеској је одређену улогу у образовању правника тзв. *Inns of Court*.²³ Одроз традиције и културе правничке делатности који доприноси угледу и значају правника Енглеска је нашла у задржавању вековима грађеног система који се прилагодио променама које је донело савремено доба. Ова делотворна решења, могу нам указати одређене правце промена, а сигурно показују да је значај традиције и културе срж тежње ка изградњи правне државе.

5. Закључак

Услуге образовања правника, чију рефлексију смо изнели кроз анализу основног образовања правника и кроз услуге одржавања правосудног испит нажалост су на ниском регулационом, нормативном, а самим тим и организационом нивоу. Образовање правника недовољно је уједначено на територији Републике Србије. Правила која би требало да одреде основне нивое хармонизације програма, нажалост, у пракси не функционишу на прави начин. Тежишни део рада био је правосудни испит. Услуге које се пружају при спремању и самом полагању правосудног испита нису добро дефинисање. Застарели закон није одредио кључне сегменте и нивое потребног знања, нити је на достојанствен и правилан начин поставио основ за проверу знања. Ни у тренутку када је донет закон он није био ваљан, а посебно није данас када се свет убрзава и ниво промена и изазова достиже неслућене размере. Правосудна функција услед техничке револуције долази пред веће изазове него икад пре, а наше већ дуго транзиционо окружење вапи за институцијама и правном државом. Промене морају кренути одмах, прво анализом стања, а онда и новим нормативним правцима. Пут државе у многоме зависи од функционисања правосудне функције, а реалност је да она тренутно не даје добре резултате. Тренутни правац не може довести на

---

²² Ковачевић, В., *Енглеска и право, историјски развој и неке специфичности*, Правни записи, год. II, бр 2/2011, стр. 628.

²³ *Inn* етимолошки води порекло од крчме, још од времена када су баристери пружали услуге у кафанама, крчмама, а неретко и живели у њима. Данас постоје четири која чине део правничког образовања и одраз традиције: *Gray's Inn, Lincoln's Inn, Inner Temple and Middle Temple*.

прави пут, па је потреба за дубинском ревизијом правног система неопходна од корена. Тај корен налази се већ на првом степену, на нивоу образовања и провере кандидата за вршење правосудних функција.

*Nikola Ivković, Assistant
Faculty of Law, University of Kragujevac*

LEGAL EDUCATION AND JUDICIAL SYSTEM OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Summary

The research analyzes the education system and the conditions of staff qualifications within the judicial system. As the normative framework is set so as to direct the levels and methods of education of staff in this area, so the analysis of certain positive legal solutions and their feasibility in practical application draws conclusions about the quality and needs of possible changes. A special Law on Bar Exam is a key segment of the education system. A comparative analysis of systemic solutions and strategies at the level of the European Union leads to conclusions about the directions of possible directions at the micro level and the expected solutions in our country. Concluding remarks sublimate the whole research of the topic and lay the basis for further consideration of the researched.

Key words: *legal system, education, bar exam, judiciary, rule of law.*

Литература

- Врањанац, Д., *Увод у правни систем Сједињених Америчких Држава*, Београд, 2008.
Ђорђевић, С., *Реформа правних студија и услуга високог образовања*, Зборник радова: XXI век - век услуга и Услужног права, књ. 9, Крагујевац, 2018.
Ивковић, Н., *Систем заједнице у савременој уставној држави*, Гласник права, година XXI, бр. 2/2020.
Ивковић, Н., *Етика пружања адвокатских услуга*, Зборник радова: XXI век - век услуга и услужног права, књ. 11, Крагујевац 2020

- Ковачевић, В., *Енглеска и право, историјски развој и неке специфичности*, Правни записи, год. II, бр 2/2011.
- Minda, G., The Lawyer - Economist at Chicago: Richard A. Posner and the Economic Analysis of Law, OHIO STATE LAW JOURNAL, Vol. 39:439, year: 1978., p. 439-475.
- Ницковић, Ђ., *Увод у право Финске*, Београд, 2005.
- Posner R., *Economic analysis of law*, Aspen Publishers, New York, 2011.
- Сен, А., *Развој као слобода*, Београд, 2002.